

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาวิกฤติเกี่ยวกับการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของสังคมไทย ชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาวิกฤตอันน่าเป็นห่วงจากการพัฒนาที่ขาดความสมดุล โดยมุ่งสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วแต่ประการเดียว ทำให้บุคคลและสังคมรวมทั้งโครงสร้างและกลไกการบริหารและการจัดการต่าง ๆ ปรับตัวตามไม่ทัน เกิดความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ ประเด็นปัญหาวิกฤตมีมากมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดขึ้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้ชีวิตของเยาวชนไทยเปลี่ยนแปลงไปมีระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 ข้อที่ 8 ว่า “ความเสื่อมถอยทางด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ตามระบบวิถีชีวิตที่พึงงามของคนไทย” ข้อที่ 10 ระบุว่า “ปัญหาสังคมได้แก่ ความยากจน ขาดเสถียรภาพ ครอบครัวแตกแยก อาชญากรรมและการทารุณกรรมต่อเด็กและเยาวชนทวีความรุนแรงขึ้น อันเนื่องมาจากการมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบมหภาค ละเลยการพัฒนาแบบสมดุลด้านสังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นำไปสู่ความขัดแย้งและความไม่เป็นธรรมในสังคม” และข้อที่ 29 ระบุว่า “สังคมไทยตกอยู่ในกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ประกอบกับคนไทยจำนวนมากขาดความสามารถในการกลั่นกรอง และเลือกใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมต่างชาติที่หลากหลายซึ่งเข้ามาพร้อมกับเทคโนโลยีสารสนเทศ และสื่อบันเทิงต่าง ๆ ได้อย่างรู้เท่าทันและมีเหตุผล นำไปสู่การครอบงำทางวัฒนธรรมและเร่งให้เกิดพฤติกรรมบริโภคนิยม ส่งผลให้วิถีชีวิตในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เกิดปัญหาศีลธรรมเสื่อม และปัญหาทางสังคมต่าง ๆ ตามมา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 30-35)

วิสัยทัศน์ปรัชญาการศึกษาไทยได้กำหนดลักษณะของคนไทยที่พึงปรารถนาไว้ชัดเจนว่า การศึกษาไทยต้องจัดให้คนไทยเป็นคนที่มีความปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถทางสังคม และความสามารถในการทำงานพร้อมกับมีความสำคัญและหลักการของการจัดการศึกษาไทยได้ให้แนวคิดของแผนการศึกษาแห่งชาติในปัจจุบันกำหนดหลักการพื้นฐานในการจัดการศึกษาไว้ 4 หลักการคือ 1. พัฒนาการอย่างสมดุลระหว่างความเจริญทางจิตใจกับทางวัตถุ 2. มนุษย์ต้องดำรงอยู่อย่างกลมกลืนและเกื้อหนุนกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ 3. การก้าวทันความเจริญสมัยใหม่และรับรู้วัฒนธรรมจากต่างประเทศพร้อม ๆ กับเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของ

ภูมิปัญญาแบบไทย 4. ความสมดุลระหว่างการพึ่งตนเองกับการร่วมมือกับผู้อื่น เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ความรู้มิใช่การคัดลอกความจริงจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งได้ การเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งไม่เป็นเพียงการรับฟังและการเห็นแล้วไปทำให้เกิดการคัดลอกความคิดหรือเหตุการณ์นั้น ๆ แต่เป้าหมายของการเรียนรู้คือการกระทำ นั่นคือการนำไปขยายผลและการนำไปประยุกต์ใช้ในสิ่งที่เรียนรู้ และการเข้าใจในกระบวนการแห่งการเปลี่ยนแปลงความรู้นี้ ความหมายโดยทั่วไปของการเรียนรู้นั้นเกิดขึ้นเมื่อได้รับประสบการณ์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มั่นคงในด้านความรู้หรือด้านพฤติกรรมของผู้เรียน มิใช่การเปลี่ยนแปลงเพียงชั่วคราว แม้ว่าผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาบางกลุ่มเน้นในเรื่องขององค์ความรู้ บางกลุ่มเน้นในเรื่องของพฤติกรรม คุณภาพการจัดการศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนทางปัญญาและไม่มีใครอธิบายได้ดีที่สุด อย่างไรก็ตามตามจากทฤษฎีการจัดการศึกษาที่ผ่านมาทำให้เห็นความสำคัญของทฤษฎี 3 ทฤษฎีคือ

1. ทฤษฎีที่เน้นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่สังเกตเห็นได้ในด้านพฤติกรรม

ความชำนาญ และอุปนิสัย

2. ทฤษฎีที่เน้นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่วัดได้ด้วยคะแนน เช่นกิจกรรมต่าง ๆ

ทางปัญญา อาทิ ความคิด ความจำ การริเริ่มและการแก้ไขปัญหา

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างองค์ความรู้ ให้ความสนใจเกี่ยวกับสร้างความหมายให้กับ

เหตุการณ์และกิจกรรมนั้น ๆ ได้อย่างไร นั่นคือการเรียนรู้ถูกมองในลักษณะของการสร้างองค์ความรู้ ฮอยและมิสเกล (Hoy & Miskel, 2001, pp. 39-41)

กระบวนการเรียนรู้และการจัดการศึกษาต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียน และคนไทยทุกคนให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 50) โดยมีการกำหนดเป้าหมาย กรอบการดำเนินงานและยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาระบุไว้ในข้อที่ 1 ว่า “พัฒนาหลักสูตรให้มีสาระในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและหลักธรรมของทุกศาสนาสภาพชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ไทย และคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์เพื่อปลูกฝังและส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 53)

หลักการในการพัฒนาการจัดการศึกษาของชาติตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีบทบัญญัติที่วางรากฐานในการจัดและพัฒนาการศึกษาไว้ทำให้เกิดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่มีบทบัญญัติในการวางกรอบและแนวทางเพื่อปฏิรูปการศึกษาไว้ในหลายประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมวด 4 เกี่ยวกับการจัดการศึกษา มาตรา 24 ว่าด้วย

การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, หน้า 13)

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้กำหนดหลักการ ทฤษฎี และนโยบาย การปฏิรูปการอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบันโดยมี การระบุไว้ในข้อที่ 6 ได้กำหนดกรอบการปฏิรูปการเรียนรู้โดยเน้นที่ผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความสามารถและมีลักษณะตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2546, หน้า 3) 1. เรียนวิธีเรียนรู้ตลอดชีวิต 2. เรียนแล้วคิดเป็น ทำเป็น 3. เรียนแล้วคิดดี ทำดี 4. เรียนแล้วอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ และ 5. เรียนแล้วสามารถไปสู่อุทิศหมายแห่งชีวิตได้

ในการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษามีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับ นโยบายการจัดการศึกษาของชาติโดยพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติครอบคลุมใน 3 ด้านที่สอดคล้อง กับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คือ 1. ความรู้ความสามารถทางวิชาการตาม ลักษณะงานในสาขานั้น ๆ 2. ความรู้ความสามารถพื้นฐานที่ส่งผลต่อการทำงาน เช่น ทักษะ สื่อสาร ทักษะการคิดวิเคราะห์ประยุกต์และแก้ปัญหา ริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ รักการเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างต่อเนื่อง ทักษะการจัดการ ทักษะการทำงานเป็นทีม เป็นต้น 3. คุณธรรม จริยธรรม และ จรรยาบรรณในวิชาชีพ เช่น ความซื่อสัตย์ อดทน การตรงต่อเวลา เป็นต้น ตัวบ่งชี้ดังกล่าวเป็น ผลลัพธ์ (Outcome) ของกระบวนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่จะต้องมีการสำรวจความ คิดเห็นอย่างต่อเนื่องเป็นระบบหลากหลายและเป็นปัจจุบัน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและ ประเมินคุณภาพการศึกษา, 2545, หน้า 9-10)

จากการที่รัฐไม่สามารถจัดการศึกษาได้เองทั้งหมด การอาชีวศึกษาเอกชนจึงได้เข้ามา แข่งขันในการจัดการศึกษาซึ่งเป็นส่วนสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในระบบการจัดการศึกษาของ ประเทศไทย (พัชนี นามนารถอา, 2534, หน้า 108) ในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาเอกชนระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2540-2554) จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเอกชน และผู้บริหาร

สถานศึกษาเอกชนในด้านต่าง ๆ 5 ด้าน คือด้านนักเรียน ด้านบุคลากร ด้านการวิจัยและพัฒนา ด้านบริหารการจัดการและด้านสนับสนุนการศึกษาเอกชนพบว่าในด้านการบริหารและการจัดการ มุ่งเน้นให้มีการนำวิธีบริหารและการจัดการสมัยใหม่ และเป็นสากลมาใช้ผู้บริหารการอาชีวศึกษา เอกชน จึงต้องปรับปรุงคนให้เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ต้องเล็งเห็นถึงความสำคัญของมาตรฐาน และคุณภาพของโรงเรียน

ฮีนและแมรีด (Jean & Mairead, 2001) การจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษาเอกชน ส่วนใหญ่จัดการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) นักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยแห่งการเปลี่ยนแปลง วัยที่อยากรู้อยากลองสิ่งใหม่ อยากรับผิดชอบของตัวเอง พึ่งตนเองได้และอยากช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส ในขณะที่เดียวกันนักเรียนวัยนี้จะได้รับอิทธิพลของกระแสสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมได้ง่ายมากกว่าวัยอื่น ๆ ปัญหาของนักเรียนในวัยนี้จึงมีมาก สถิติจำนวนนักเรียนที่ลาออกกลางคันจึงมีสูง การดูแลช่วยเหลือนักเรียนในวัยนี้มีความซับซ้อนอย่างยิ่งเพราะเป็นช่วงต่อเข้าสู่ผู้ใหญ่ หากนักเรียนวัยนี้ไม่ได้รับการดูแล จนทำให้นักเรียนบกพร่องทางด้านปัญญา ด้านการเรียนรู้และจิตวิทยา มักจะพบกับความล้มเหลวในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นพื้นฐานอันนำไปสู่การค้นพบตนเองด้วย

จากการการสังเกตของผู้วิจัยเห็นว่า สถานการณ์และปัญหาเด็กในสังคมไทยนับวันจะมีความซับซ้อน วิฤติ และรุนแรงมากขึ้น ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเชิงตลาด การแข่งขันแบบเสรี การเร่งรีบและการกระตุ้นในลักษณะบริโภคนิยมผ่านสื่อต่าง ๆ รวมทั้งวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้โครงสร้างทางสังคมอ่อนแอ ทูทางสังคม ศาสนา วัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น ห่างเหินและถูกปฏิเสธจากเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งจึงได้รับการหล่อหลอมจากบรรยาการและสภาพแวดล้อมที่ไม่สร้างสรรค์ ส่งผลให้เด็กและเยาวชน มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ล่อแหลมต่อการกระทำผิดกฎหมาย หมั่นหม่อมต่อศีลธรรมอันดีงาม มีค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การนิยมซื้อสินค้าราคาแพง การเสพและดื่มของมีเมา การเที่ยวกลางคืนตามสถานเริงรมย์และสถานบันเทิง การมั่วสุมเล่นการพนันและเกมคอมพิวเตอร์ การทะเลาะวิวาท การใช้ความรุนแรง การแข่งรถชิง รวมทั้งการย้ายเร่ร่อนจากสื่อเพื่อให้เด็กและเยาวชน มีนิสัยบริโภคนิยมฟุ้งเฟ้อ สุรุ่ยสุร่าย เด็กและเยาวชนดำรงชีวิตประจำวันอยู่ในท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เสี่ยงต่อการประสบปัญหา อีกทั้งยังขาดการดูแลคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยจากสังคมอย่างจริงจัง

นักเรียนวัยรุ่นเป็นวัยแห่งหัวเลี้ยวหัวต่อของการเสริมสร้างสิ่งดี ๆ และการเกิดปัญหาต่าง ๆ เนื่องจากธรรมชาติของวัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางบุคลิกลักษณะคือ รูปร่าง ลักษณะเหมือนกับผู้ใหญ่ มีความต้องการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของตนให้ผู้อื่นยอมรับ ต้องการ

อิสระมีการปลีกตัวออกจากการเกี่ยวพันทางบ้าน ไม่ชอบให้ผู้อื่นมายุ่งเกี่ยวเรื่องส่วนตัว เช่น การแต่งกาย การคบเพื่อน การเที่ยวเตร่ รักและต้องการเพื่อนมาก ต้องการอยู่กับเพื่อนมากกว่าอยู่บ้าน เชื่อเพื่อนมากกว่าเชื่อพ่อแม่ เลียนแบบซึ่งกันและกัน ทั้งทางด้านการแต่งกาย บุคลิกลักษณะ การพูดจา การแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เพื่อนในกลุ่มยอมรับเข้าเป็นสมาชิก และในภาวะปัจจุบันที่มีความผันผวนทางสังคม เศรษฐกิจซึ่งนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ที่บุคคล ทุกเพศ ทุกวัย ต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เราจะพบเห็นปัญหาของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียน พบว่านักเรียน นักศึกษาบางส่วนเริ่มมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น หนีเรียน เมื่อหนีเรียน ก็จะมีพฤติกรรมอื่น ๆ ตามมาเช่น ปัญหายาเสพติด การติดเกม การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรและเป็นต้นเหตุของปัญหาอื่น ๆ อีกหลายปัญหา รวมไปถึงการฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ การปฏิบัติตนที่เกินความพอดีตามสถานภาพของนักเรียน (สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2549, หน้า 17-18)

จากการสังเกตและประสบการณ์ที่ผู้วิจัยทำงานในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนมาตลอดระยะเวลา 10 ปีเห็นว่า นักเรียนอาชีวศึกษาเอกชนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จะมีอายุระหว่าง 15-17 ปี เป็นวัยแห่ง การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ความสนใจ ความคิด ความรู้สึก และอารมณ์ นักเรียนต้องการความเป็นอิสระ ต้องการพึ่งพาตนเอง ชอบแสดงความสามารถ บางครั้งก็อยากลองดีและคิดต่อต้านครูอาจารย์ ในเวลาเดียวกันจะเห็นว่า นักเรียนวัยนี้ เป็นวัยที่ต้องเผชิญกับปัญหาการปรับตัว รวมถึงท่าทีและบทบาทต่าง ๆ ทางสังคม นักเรียนช่วงวัยนี้เป็นวัยแห่งการพัฒนาเสริมสร้างในทุกด้านเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ในขณะที่โรงเรียนยังขาดรูปแบบในการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่ชัดเจน และขาดการมีส่วนร่วม ความมือกันอย่างจริงจังระหว่างผู้ปกครอง ครูที่ปรึกษาและนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชนที่สอดคล้องกับวัยและความต้องการของนักเรียน โดยอาศัยความร่วมมือของผู้ปกครองและครูที่ปรึกษาช่วยกันประคับประคองส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน
2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพและผู้วิจัยตระหนักถึงผลกระทบบางอย่างที่อาจเกิดขึ้นต่อบุคคลที่ได้ศึกษา จึงขอสมมุติชื่อบุคคลที่ศึกษาตามความเหมาะสม ส่วนปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในสถานที่จริง

สำหรับคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์นั้นมีหลายลักษณะนิสัย จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของนักเรียนอาชีวศึกษาที่กำหนดไว้โดยกรมอาชีวศึกษาและสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษาพบว่า นักเรียนอาชีวศึกษาต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการตามลักษณะงานในสาขานั้น ๆ มีความรู้ความสามารถพื้นฐานที่ส่งผลต่อการทำงาน เช่น ทักษะสื่อสาร ทักษะการคิดวิเคราะห์ประยุกต์และแก้ปัญหา ริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ รักการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ทักษะการจัดการ ทักษะการทำงานเป็นทีม เป็นต้น ด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ เช่น ความซื่อสัตย์ อดทน การตรงต่อเวลา มีวินัย เจตคติ บุคลิกภาพ และเป็นผู้ที่มีปัญหาที่เหมาะสมสามารถไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ ต้องเป็นผู้มีปัญญา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและการประกอบอาชีพ สามารถสร้างอาชีพ มีทักษะในการจัดการและพัฒนาอาชีพให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ ต้องมีการพัฒนาเจตคติที่ดีต่ออาชีพ มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในวิชาชีพที่เรียน รักงาน รักหน่วยงาน สามารถทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี โดยมีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น มีความพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงาม ทั้งในการทำงาน การอยู่ร่วมกัน มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว หน่วยงาน พ่อแม่และประเทศชาติ อุทิศตนเองเพื่อสังคม เข้าใจและเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี เหล่านี้เป็นคุณลักษณะนิสัยกว้าง ๆ ซึ่งในงานวิจัยนี้ไม่สามารถพัฒนาคุณลักษณะนิสัยทั้งหมดตามที่กรมอาชีวศึกษาและสำนักงานรับรองมาตรฐานกำหนดไว้ได้ จะพัฒนาเพียงคุณลักษณะนิสัยที่ตรงกับความต้องการของนักเรียนกลุ่มที่ศึกษาเท่านั้น

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ตามแนวคิดของเคมมิสและแม็คเทการ์ท (Kemmis & McTaggart, 1988 cited in Hopkins, 2004, p. 46) ที่ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) และการสะท้อนกลับ (Reflect) เพื่อสร้างรูปแบบในการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยการดำเนินการดังนี้

วิธีปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology)

ผู้วิจัยทำการศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนเกี่ยวกับวินัยและความรับผิดชอบด้วยวิธีการมีส่วนร่วมของบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน โดยศึกษาจากการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์บุคคลหลักของแต่ละกลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนได้ส่วนเสีย การสังเกตสนามวิจัย เหตุการณ์และการเข้าร่วมกิจกรรมที่สำคัญ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการศึกษาเอกสาร บันทึกต่าง ๆ โดยละเอียด

การดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

1. จัดเวทีสนทนากลุ่มเพื่อสร้างความเข้าใจและความชัดเจนของประเด็นปัญหากับกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เรียนเกี่ยวกับคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน
2. จัดเวทีเพื่อร่วมกันเสนอแนวทางในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชนเกี่ยวกับการมีวินัยและความรับผิดชอบ
3. ค้นหาวิธีการติดตามการปฏิบัติตามรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนร่วมกัน
4. ดำเนินการตามรูปแบบและแผนการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ
5. เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์ ด้วยวิธีการสังเกต วิธีการสัมภาษณ์ และวิธีการบันทึก เป็นต้น
6. วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาเพื่อนำไปปรับปรุงแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ และดำเนินการตามข้อ 4 – 6 เป็นวงจรจนเกิดการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด
7. สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์และประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาที่สร้างขึ้น
8. สรุปผลการดำเนินงานและเขียนรายงานการวิจัย

ปัญหาการวิจัย

การพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชนมีรูปแบบอย่างไร และประสิทธิผลของการดำเนินการตามรูปแบบนั้นเป็นอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกสนามและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาแบบเจาะจง โดยเลือกโรงเรียนลำปางเทคโนโลโลยี (แลมป์-เทค) เป็นสนามที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยมีความรู้และเข้าใจปรากฏการณ์ในสนามที่ศึกษาเป็นอย่างดีและได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยเรื่องนี้ สะดวกในการประสานงานและติดตามผลการวิจัย เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ กลุ่มตัวอย่างต้องเป็นนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ซึ่งเป็นวัยของการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ความสนใจ ความคิด ความรู้สึก และอารมณ์ เป็นวัยที่ต้องเผชิญกับปัญหาในการปรับตัว อยากแสดงความสามารถเพื่อการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และเนื่องจากรูปแบบของการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจึงอาศัยความสมัครใจของกลุ่มตัวอย่างในการร่วมกันพัฒนารูปแบบคุณลักษณะนิสัยของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน จึงได้นักเรียนจำนวน 10 คน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรงที่บ้านคือ ผู้ปกครองของนักเรียนจำนวน 10 คน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนที่โรงเรียนโดยตรงคือ ครูที่ปรึกษาของนักเรียนจำนวน 3 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 23 คน กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีลักษณะทั่วไปเหมือนกันกับนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชนอื่น ๆ สามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชนได้ ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลา 1 ปีการศึกษาในการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมนี้และติดตามประเมินประสิทธิผลของรูปแบบนี้ โดยการใช้วงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการของเคมมิสและแม็คแทกเกิร์ต (Kemmis & McTaggart, 2000) โดยในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 ดำเนินการตามวงจรพัฒนาจำนวน 2 รอบ และภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ดำเนินการตามวงจรพัฒนาจำนวน 1 รอบ และติดตามผลของการพัฒนาอีกครั้งหนึ่งเมื่อสิ้นปีการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานหรือความสัมพันธ์ที่เป็นรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือ เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ
2. คุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนอาชีวศึกษาพึงมี เช่น ทักษะสื่อสาร ทักษะการคิดวิเคราะห์ประยุกต์และแก้ปัญหา ริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ รักการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ทักษะการจัดการ การทำงานเป็นทีม ความขยัน ซื่อสัตย์ อดทน การตรงต่อเวลา มีวินัย ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนรู้ มีความมั่นใจ รักงาน รักหน่วยงาน การทำงานเป็นทีม เคารพในสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบ เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างสิ่งแวดล้อม

3. นักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน หมายถึง ผู้กำลังศึกษาหลักสูตรอาชีวศึกษาในโรงเรียน
 ลำปางเทคโนโลยี ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)

4. ประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ หมายถึง ผลสำเร็จ
 ที่เกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียน ได้แก่ ด้านผลลัพธ์
 ที่เกิดกับนักเรียน

ประโยชน์ของการวิจัย

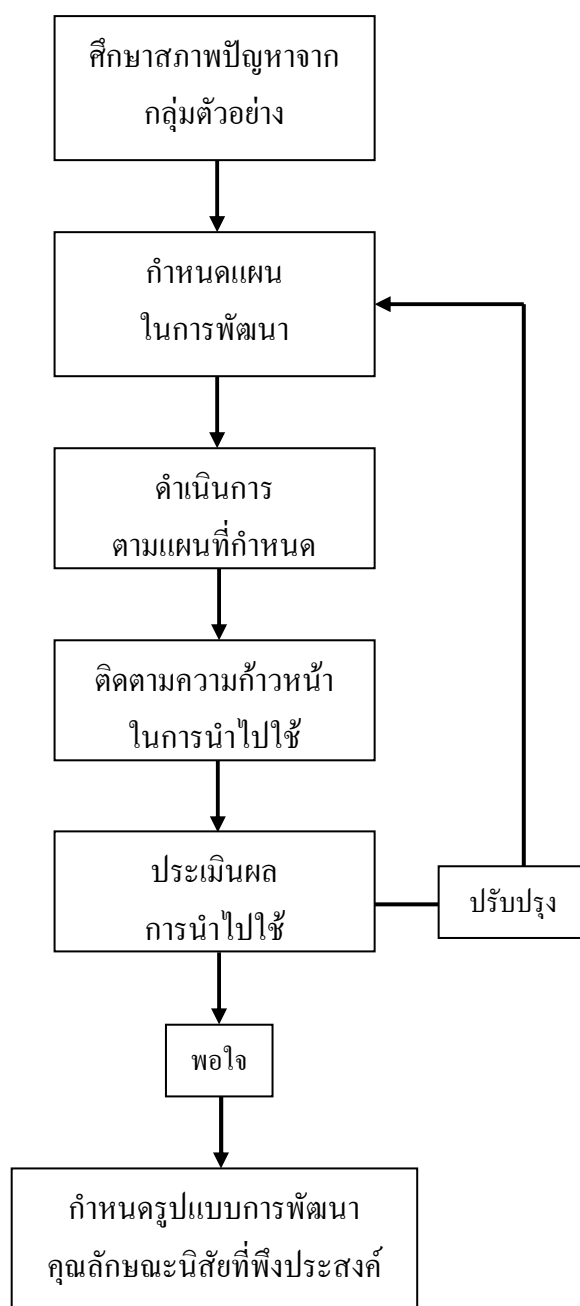
ผลการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนที่ต้องการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่
 พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาโดยประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัยมี ดังนี้

1. ได้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน
 ตามคุณลักษณะที่กลุ่มร่วมกันเป็นผู้กำหนด
2. ได้แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยของนักเรียนสำหรับโรงเรียนอาชีวศึกษา
 เอกชน

กรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัยก่อนการพัฒนา

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยจากการศึกษาเอกสาร การทบทวนวรรณกรรมแนวคิด
 และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ โดยมีแนวทางการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาสภาพบริบทและปัญหาของกลุ่มตัวอย่าง
2. ร่วมกันกำหนดประเด็นและกำหนดแผนการพัฒนา
3. ดำเนินการตามขั้นตอนที่กลุ่มได้กำหนดไว้
4. ติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินการตามแผน
5. ประเมินผลการนำไปใช้หากกลุ่มยังไม่พอใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นให้นำเอาปัญหาอุปสรรค
 ที่พบไปวางแผนร่วมกันใหม่ และให้ดำเนินการตามข้อ 2-5 ในลักษณะของการหมุนตามวงจร
 จนกว่ากลุ่มจะเกิดความพอใจ จนกว่ากลุ่มจะพอใจในผลที่เกิดขึ้นจึงเข้าสู่ขั้นสุดท้าย
6. รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน
 สรุปเป็นกรอบความคิดเบื้องต้นในการวิจัยก่อนการพัฒนาได้ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัยก่อนการพัฒนา